

Lidija Vujačić

Prikaz:

Lofgren, Orvar (1989): *The Nationalization of Culture*, *Ethnologia Europaea*

XIX: 5-23.

Pitanje “nacionalizacije kulture” koje problematizuje u svom radu Orvar Lofgren je u direktnoj vezi sa pojmovima nacionalni i kulturni identitet. Za razliku od uobičajenog proučavanja nacionalnog identiteta kroz političku i ideološku ravan, autor ovom problemu pristupa više kroz sferu kulture i svakodnevnog života. Fokusira se, zapravo, na nacionalnu kulturu kao prostor koji nastaje na osnovu izbora iz različitih oblasti kulture (počev od jezika, folklor, mitova preko sporta, ishrane, medija do, čak, stereotipa i pozivanja na tzv. nacionalne vrijednosti i nacionalni mentalitet). Samim tim kultura, tokom procesa nacionalizacije, postaje i arena u kojoj se ukrštaju argumenti različitih interesnih grupa. Zavisno od interesa vrši se “odabir” kulturnih elemenata koji se transformišu u nacionalne simbole.

Izgradnja nacionalnog i kulturnog identiteta, kao jednog od socijalnih identiteta koji se stvara u interakciji sa drugima, nužno otvara i problem kulturne politike, koja u ovoj i sličnim interpretacijama predstavlja instrument za povezivanje i prihvatanje različitih oblasti, područja i potkultura (tradicionalnih i modernih) koje postoje u konkretnom društvu. Radi lakše ilustracije pomenutog procesa Lofgren navodi nacionalizacije kulture u [vedskoj i Mađarskoj. Kulturna politika (ili kao što je u radu upotrijebljen srukturno blizak pojam “nacionalizacije” kulture) se može tumačiti kao posrednik između stvarnog ili izmišljenog identiteta, sa jedne i društvenih institucija i interesnih grupa, sa druge strane. Kulturna politika teži da proširi vladajuće vrijednosti i obrasce ponašanja, ujednači zemlju u kulturnom smislu unutar sebe same (ili, pak, da je integriše u širu regionalnu zajednicu, ukoliko se nalazi u poziciji kulturnih kontakata).

Koristeći komparativni pristup, autor u više dimenzija poredi uzroke i posljedice procesa nacionalizacije kulture. Posmatrano hronološki, nacionalni identitet, pa i nacionalizam, u [vedskoj nije imao isto ishodište u 19. i u 20. vijeku. Zapravo, razlikovali su se političko-ideološki uslovi, kao i interesi grupa koje su kreirale i podržavale formu i simboliku “trenutno” važećeg nacionalnog identiteta. Takođe,

mijenjala su se i ishodišta iz kojih se gradio kulturni, odnosno nacionalni identitet, obzirom da svaka generacija kreira sopstvenu verziju nacionalnog zajedništva. Isto tako, u još daljoj istorijskoj liniji bi se mogla napraviti snažna distinkcija između osjećanja patriotizma (zasnovanog na, recimo, srednjevjekovnom osjećanju jake odanosti bogu, kralju i zemlji) i njegove savremenije “alternative” nacionalizma (koje podrazumijeva ideologiju zasnovanu na vezanosti za šire kategorije – zajedničku istoriju, mitove, sudbine itd. sve do ideje o (kvazi)ravnopravnosti svih pripadnika iste nacije). Upravo se zato po različitim kriterijumima (i interesima klase, grupe) vrši selekcija ili, kako kaže Lofgren, reciklaža kulturnih sadržaja i događaja koji se vremenom transformišu u nacionalne simbole.

U svom radu, Lofgren je obratio posebnu pažnju na narodnu kulturu, odnosno folklor, pa čak i one svakodnevne ili trivijalne (kulturne) sadržaje kao jednu od bitnih strategija kulturne politike. Na sličan način nastojim u svom radu da izdvojim dio folkora koji se, upravo, veoma intezivno koristi u (re)definisanju crnogorskog kulturnog i nacionalnog identiteta. Naime, narodna kultura (oličena u karnevalima kao primjeru koji sam odabrala za analizu) postaju vodeća scenska prezentacija zemlje, pri kojoj se nova Crna Gora identifikuje, i na unutrašnjem i na spoljašnjem planu, kao zemlja sa specifičnom karnevalskom/mediteranskom tradicijom. Iako su karnevali vezani samo za primorsko kulturno nasljeđe, dakle ne za cijelu državu, organizatori ih uz podršku državnih institucija, u okviru aktuelne kulturne politike, promovišu kao sveukupno domaće kulturno, nacionalno nasljeđe. To se vidi i po činjenici da se zadnjih godina difuzija karnevalske subkulture iz primorskih krajeva počela prenositi (strategijski od strane državnog establišmenta) i na cijelu Crnu Goru, pa se osim primorskih gradova (Kotora, Herceg-Novog, Budve), "tradicionalni" karnevali, organizuju i u nekim neprimorskim mjestima, poput Tuzi nadomak Podgorice i sl. Zato možemo govoriti o "stvarnoj" nacionalnoj kulturi, zasnovanom na starijem duhovnom i materijalnom kulturnom fondu, kao i o “izmišljenom” folkloru koji nije izravno proistekao samo iz prošlosti zajednice, već je dopunjen ili, pak, modifikovan u skladu sa kulturnom politikom, ali i savremenom tržišnom ekonomijom. Dakle, odabrani folklor utiče na konstruisanje nacionalnog identiteta, kao i na promjene u nacionalnoj identifikaciji, ukoliko dođe do reinterpretacije njegovog sadržaja ili formiranja novih kulturnih simbola.